

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

11 septembrie 2019*

„Trimitere preliminară – Principiile dreptului Uniunii – Autonomie procedurală – Principiile echivalenței și efectivității – Principiul securității juridice – Autoritate de lucru judecat – Restituirea taxelor percepute de un stat membru cu încălcarea dreptului Uniunii – Hotărâre judecătorească definitivă prin care se impune plata unei taxe incompatibile cu dreptul Uniunii – Cerere de revizuire a unei astfel de hotărâri – Termen pentru formularea acestei cereri”

În cauza C-676/17,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Curtea de Apel Ploiești (România), prin decizia din 5 octombrie 2017, primită de Curte la 1 decembrie 2017, în procedura

Oana Mădălina Călin

împotriva

Direcției Regionale a Finanțelor Publice Ploiești – Administrația Județeană a Finanțelor Publice Dâmbovița,

Statului Român – Ministerul Finanțelor Publice,

Administrației Fondului pentru Mediu,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul M. Vilaras, președinte de cameră, doamna K. Jürimäe (raportoare) și domnii D. Šváby, S. Rodin și N. Piçarra, judecători,

avocat general: domnul M. Bobek,

grefier: doamna R. Șereș, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 28 noiembrie 2018,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru guvernul român, inițial de R.-H. Radu, de C.-M. Florescu și de R. I. Hațieganu, în calitate de agenți, ulterior de C.-R. Canțăr, de C.-M. Florescu și de R. I. Hațieganu, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de A. Armenia și de C. Perrin, în calitate de agenți,

* Limba de procedură: româna.

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 5 februarie 2019,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 4 alineatul (3) TUE, a articolului 110 TFUE, a articolelor 17, 20, 21 și 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), precum și a principiilor cooperării loiale, echivalenței, efectivității și securității juridice.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între doamna Oana Mădălina Călin, pe de o parte, și Direcția Generală Regională a Finanțelor Publice Ploiești – Administrația Județeană a Finanțelor Publice Dâmbovița (România), Statul Român – Ministerul Finanțelor Publice și Administrația Fondului pentru Mediu (România), pe de altă parte, în legătură cu o cerere de revizuire a unei hotărâri judecătorești definitive prin care s-a declarat inadmisibilă, pe motiv de tardivitate, o cerere de revizuire formulată împotriva unei alte hotărâri definitive prin care doamna Călin a fost obligată la plata unui timbru de mediu declarat ulterior incompatibil cu dreptul Uniunii.

Cadrul juridic

- 3 Articolul 21 din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004 din 2 decembrie 2004 (*Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 1154 din 7 decembrie 2004), intitulat „Căile extraordinare de atac”, prevedea următoarele:

„(1) Împotriva soluțiilor definitive și irevocabile pronunțate de instanțele de contencios administrativ se pot exercita căile de atac prevăzute de Codul de procedură civilă.

(2) Constituie motiv de revizuire, care se adaugă la cele prevăzute de Codul de procedură civilă, pronunțarea hotărârilor rămase definitive și irevocabile prin încălcarea principiului priorității dreptului [Uniunii], reglementat de articolul 148 alineatul (2), coroborat cu articolul 20 alineatul (2) din Constituția României, republicată. Cererea de revizuire se introduce în termen de 15 zile de la comunicare, care se face, prin derogare de la regula consacrată de articolul 17 alineatul (3), la cererea temeinic motivată a părții interesate, în termen de 15 zile de la pronunțare. Cererea de revizuire se soluționează de urgență și cu precădere, într-un termen maxim de 60 de zile de la înregistrare.”

- 4 Din cererea de decizie preliminară reiese că articolul 21 alineatul (2) a doua teză din Legea nr. 554/2004 a fost declarat neconstituțional prin Decizia Curții Constituționale (România) nr. 1609/2010 din 9 decembrie 2010.
- 5 În esență, instanța de trimitere arată că doar prima și a treia teză ale articolului 21 alineatul (2) din Legea nr. 554/2004 continuă să producă efecte juridice. În schimb, a doua teză a acestei prevederi, referitoare la termenul pentru formularea unei cereri de revizuire, a încetat să producă astfel de efecte.
- 6 Prin Decizia nr. 45/2016 din 12 decembrie 2016, publicată în *Monitorul Oficial al României* la 23 mai 2017, Înalta Curte de Casație și Justiție (România) a statuat că termenul pentru formularea unei cereri de revizuire întemeiate pe articolul 21 alineatul (2) din Legea nr. 554/2004 este de o lună și curge de la data comunicării hotărârii definitive supuse revizuirii.

- 7 Articolul 509 din Codul de procedură civilă, intitulat „Obiectul și motivele revizuirii”, prevede la alineatul (1) următoarele:

„(1) Revizuirea unei hotărâri pronunțate asupra fondului sau care evocă fondul [...] poate fi cerută dacă:

[...]

11. după ce hotărârea a devenit definitivă, Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra excepției invocate în acea cauză, declarând neconstituțională prevederea care a făcut obiectul acelei excepții.”

- 8 Articolul 511 din Codul de procedură civilă, intitulat „Termen de exercitare”, prevede, la alineatul (3), următoarele:

„Pentru motivele prevăzute la articolul 509 alineatul (1) punctele 10 și 11, termenul este de 3 luni de la data publicării hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului, respectiv a deciziei Curții Constituționale în *Monitorul Oficial al României*, Partea I”.

Litigiul principal și întrebarea preliminară

- 9 La 12 aprilie 2013, doamna Călin, resortisant român, a achiziționat un autovehicul rulat provenit din Germania. Serviciul Public Comunitar Regim Permise de Conducere și Înmatriculare a Vehiculelor Târgoviște (România) a condiționat înmatricularea acestui autovehicul în România de plata unui timbru de mediu pentru autovehicule, în cuantum de 968 de lei românești (RON) (aproximativ 207 euro). Doamna Călin a achitat această sumă.
- 10 Doamna Călin a introdus la Tribunalul Dâmbovița – Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal (România) o cerere de restituire a acestei sume, pentru motivul că obligarea la plata unui astfel de timbru de mediu era incompatibilă cu dreptul Uniunii.
- 11 Prin sentința din 15 mai 2014, această instanță a respins cererea.
- 12 La 28 aprilie 2015, doamna Călin a introdus la instanța menționată o primă cerere de revizuire a acestei sentințe, invocând Hotărârea din 14 aprilie 2015, Manea (C-76/14, EU:C:2015:216), în care Curtea ar fi considerat că respectivul timbru de mediu fusese instituit cu încălcarea dreptului Uniunii. Această cerere de revizuire a fost respinsă prin sentința din 16 iunie 2015.
- 13 La 17 august 2016, doamna Călin a formulat o a doua cerere de revizuire a sentinței din 15 mai 2014 la Tribunalul Dâmbovița – Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal. Această cerere de revizuire se întemeia pe Hotărârea din 9 iunie 2016, Budișan (C-586/14, EU:C:2016:421), precum și pe articolul 21 alineatul (2) din Legea nr. 554/2004, care ar fi trebuit să permită revizuirea hotărârilor definitive pronunțate cu încălcarea dreptului Uniunii. Prin sentința din 11 octombrie 2016, instanța menționată a admis această cerere de revizuire și a dispus restituirea timbrului de mediu însoțită de dobândă.
- 14 Direcția Regională a Finanțelor Publice Ploiești – Administrația Județeană a Finanțelor Publice Dâmbovița a formulat recurs împotriva acestei sentințe la Curtea de Apel Ploiești (România).
- 15 Prin decizia din 16 ianuarie 2017, această instanță a casat sentința din 11 octombrie 2016 a Tribunalului Dâmbovița – Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal, declarând că a doua cerere de revizuire a fost formulată după expirarea termenului de o lună care începe să curgă de la data comunicării hotărârii definitive supuse revizuirii. Acest termen, care ar rezulta din Decizia

nr. 45/2016, ar fi obligatoriu pentru toate instanțele române de la data publicării acestei decizii în *Monitorul Oficial al României*. Or, sentința supusă revizuirii fusese comunicată doamnei Călin la 26 mai 2014, iar cererea de revizuire a fost formulată la 17 august 2016.

- 16 Litigiul principal are ca obiect o cerere de revizuire a deciziei din 16 ianuarie 2017, formulată de doamna Călin la instanța de trimitere. Această cerere se întemeiază, pe de o parte, pe încălcarea principiului neretroactivității legii, dat fiind că Hotărârea din 9 iunie 2016, Budișan (C-586/14, EU:C:2016:421), a fost pronunțată după ce hotărârea națională supusă revizuirii a rămas definitivă. Pe de altă parte, cererea menționată se întemeiază pe încălcarea de către Curtea de Apel Ploiești a principiului cooperării loiale, garantat la articolul 4 alineatul (3) TFUE.
- 17 În acest context, instanța de trimitere are îndoieli cu privire la compatibilitatea Deciziei nr. 45/2016 cu principiul securității juridice și cu principiul cooperării loiale, precum și cu principiile echivalenței și efectivității.
- 18 În această privință, instanța de trimitere subliniază că împrejurările litigiului principal sunt diferite de cele ale cauzei în care s-a pronunțat Hotărârea din 6 octombrie 2015, Târșia (C-69/14, EU:C:2015:662), în care Curtea ar fi considerat că dreptul Uniunii nu se opune absenței unei proceduri de revizuire a unei hotărâri judecătorești definitive în cazul în care această hotărâre se dovedește a fi incompatibilă cu o interpretare a dreptului Uniunii. Astfel, instanța de trimitere arată că, spre deosebire de cauza menționată, în cauza principală există o posibilitate de a obține revizuirea unei hotărâri naționale definitive pronunțate cu încălcarea dreptului Uniunii.
- 19 Această instanță amintește că, în lipsa unei reglementări a Uniunii în materie de restituire a taxelor percepute fără a fi fost datorate, revine fiecărui stat membru, în temeiul principiului autonomiei procedurale, atribuția de a stabili modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor în justiție destinate să asigure protecția drepturilor conferite contribuabililor de dreptul Uniunii. Aceste modalități procedurale ar trebui să respecte însă întotdeauna principiul cooperării loiale, principiile echivalenței și efectivității, precum și principiul securității juridice.
- 20 În speță, articolul 21 alineatul (2) din Legea nr. 554/2004 nu ar prevedea niciun termen pentru formularea cererii de revizuire, un astfel de termen rezultând doar din Decizia nr. 45/2016.
- 21 Instanța de trimitere arată însă că aplicarea termenului menționat ar avea drept consecință imposibilitatea de a-i restitui doamnei Călin taxa percepută cu încălcarea dreptului Uniunii. Astfel, doamna Călin nu ar dispune de niciun alt mijloc procesual național pentru a obține restituirea acestei taxe.
- 22 În aceste condiții, instanța de trimitere a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 4 alineatul (3) TUE, care se referă la principiul cooperării loiale, articolele 17, 20, 21 și 47 din [cartă], articolul 110 TFUE, principiul securității juridice, [precum și] principiile echivalenței [și] efectivității decurgând din principiul autonomiei procedurale pot fi interpretate ca opunându-se unei reglementări naționale, respectiv articolul 21 alineatul (2) din [Legea nr. 554/2004], astfel cum a fost interpretată prin Decizia [nr. 45/2016], potrivit căreia termenul în care poate fi formulată cererea de revizuire întemeiată pe dispozițiile articolului 21 alineatul (2) din Legea [nr. 554/2004] este de o lună și curge de la data comunicării hotărârii definitive, supuse revizuirii?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 23 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă dreptul Uniunii, în special principiile echivalenței și efectivității, trebuie interpretat în sensul că se opune unei dispoziții naționale, astfel cum este interpretată printr-o hotărâre a unei instanțe naționale, care prevede un termen de decădere de o lună pentru formularea unei cereri de revizuire a unei hotărâri judecătorești definitive pronunțate cu încălcarea dreptului Uniunii, care curge de la data comunicării hotărârii supuse revizuirii.
- 24 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că reiese din dosarul aflat la dispoziția Curții că doamna Călin a fost obligată la plata unui timbru de mediu pentru autovehicule, în condițiile în care, în Hotărârea din 9 iunie 2016, Budișan (C-586/14, EU:C:2016:421), Curtea a statuat în esență că articolul 110 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unei taxe precum acest timbru de mediu.
- 25 În această privință, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că dreptul de a obține rambursarea unor taxe percepute de un stat membru cu încălcarea normelor dreptului Uniunii reprezintă consecința și completarea drepturilor conferite justițiabililor de dispozițiile dreptului Uniunii care interzic asemenea taxe, astfel cum au fost acestea interpretate de Curte. Statele membre sunt, așadar, obligate, în principiu, să ramburseze impozitele percepute cu încălcarea dreptului Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 noiembrie 1983, San Giorgio, 199/82, EU:C:1983:318, punctul 12, Hotărârea din 19 iulie 2012, Littlewoods Retail și alții, C-591/10, EU:C:2012:478, punctul 24, precum și Hotărârea din 6 octombrie 2015, Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, punctul 24).
- 26 Cu toate acestea, trebuie amintită importanța pe care o deține principiul autorității de lucru judecat atât în ordinea juridică a Uniunii, cât și în ordinele juridice naționale. Astfel, pentru a garanta atât stabilitatea dreptului și a raporturilor juridice, cât și o bună administrare a justiției, este necesar ca hotărârile judecătorești rămase definitive după epuizarea căilor de atac disponibile sau după expirarea termenelor de exercitare a acestor căi de atac să nu mai poată fi contestate (Hotărârea din 10 iulie 2014, Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, punctul 58, Hotărârea din 6 octombrie 2015, Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, punctul 28, și Hotărârea din 29 iulie 2019, Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe, C-620/17, EU:C:2019:630, punctul 54).
- 27 Prin urmare, dreptul Uniunii nu impune instanței naționale să înlăture aplicarea normelor interne de procedură care conferă autoritate de lucru judecat unei decizii judecătorești, chiar dacă aceasta ar permite îndreptarea unei situații naționale incompatibile cu acest drept (Hotărârea din 10 iulie 2014, Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, punctul 59, Hotărârea din 6 octombrie 2015, Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, punctul 29, și Hotărârea din 29 iulie 2019, Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe, C-620/17, EU:C:2019:630, punctul 55).
- 28 Astfel, s-a statuat că dreptul Uniunii nu impune unui organ judiciar obligația ca, pentru a ține seama de interpretarea unei dispoziții relevante a acestui drept adoptată de Curte, să revină, din principiu, asupra deciziei sale care a dobândit autoritate de lucru judecat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 iulie 2014, Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, punctul 60, Hotărârea din 6 octombrie 2015, Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, punctul 38, și Hotărârea din 29 iulie 2019, Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe, C-620/17, EU:C:2019:630, punctul 56).
- 29 În schimb, în cazul în care normele de procedură interne aplicabile prevăd posibilitatea ca instanța națională să revină, în anumite condiții, asupra unei hotărâri care are autoritate de lucru judecat pentru a face ca situația să fie compatibilă cu dreptul național, această posibilitate trebuie să prevaleze, în conformitate cu principiile echivalenței și efectivității, dacă sunt întrunite condițiile menționate, pentru a restabili conformitatea situației în discuție cu dreptul Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 iulie 2014, Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, punctul 62, Hotărârea din 6 octombrie 2015, Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, punctul 30, și Hotărârea din 29 iulie 2019, Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe, C-620/17, EU:C:2019:630, punctul 60).

- 30 Astfel, în conformitate cu principiul cooperării loiale consacrat la articolul 4 alineatul (3) TUE, modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor care urmăresc să asigure protecția drepturilor pe care dreptul Uniunii le conferă justițiabililor nu trebuie să fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor acțiuni similare de natură internă (principiul echivalenței) și nu trebuie să facă imposibilă în practică sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii (principiul efectivității) (Hotărârea din 24 octombrie 2018, XC și alții, C-234/17, EU:C:2018:853, punctul 22 și jurisprudența citată).
- 31 Respectarea cerințelor menționate trebuie analizată ținând seama de locul pe care îl ocupă normele în cauză în ansamblul procedurii, de desfășurarea respectivei proceduri și de particularitățile acestor norme în fața diferitor instanțe naționale (Hotărârea din 27 iunie 2013, Agroconsulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, punctul 38 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 24 octombrie 2018, XC și alții, C-234/17, EU:C:2018:853, punctul 24).
- 32 În speță, din elementele aflate la dispoziția Curții reiese că dreptul român oferă o cale de atac care permite să se solicite revizuirea hotărârilor judecătorești definitive care se dovedesc contrare dreptului Uniunii. Din indicațiile furnizate de instanța de trimitere rezultă că această cerere de revizuire este supusă unui termen de o lună, care curge de la data comunicării hotărârii supuse revizuirii. Termenul menționat reieșea din Decizia nr. 45/2016, care privea interpretarea și aplicarea articolului 21 alineatul (2) din Legea nr. 554/2004.
- 33 Prin urmare, este necesar să se examineze dacă un astfel de termen este compatibil cu principiile echivalenței și efectivității.

Cu privire la principiul echivalenței

- 34 Astfel cum s-a amintit la punctul 30 din prezenta hotărâre, principiul echivalenței se opune ca un stat membru să prevadă pentru cererile vizând protecția drepturilor pe care dreptul Uniunii le conferă justițiabililor modalități procedurale mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor acțiuni similare de natură internă.
- 35 Se impune, așadar, să se verifice dacă cererea de revizuire poate fi considerată ca fiind similară unei acțiuni întemeiate pe o încălcare a dreptului național, ținând cont de obiectul, de cauza, precum și de elementele esențiale ale acestor acțiuni (a se vedea în acest sens Hotărârea din 27 iunie 2013, Agroconsulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, punctul 39, și Hotărârea din 24 octombrie 2018, XC și alții, C-234/17, EU:C:2018:853, punctul 27).
- 36 În această privință, astfel cum a arătat în esență domnul avocat general la punctul 55 din concluziile sale, instanța de trimitere nu menționează în motivarea cererii sale de decizie preliminară existența unei cereri de revizuire întemeiate pe o încălcare a dreptului național care ar putea fi considerată similară celei în discuție în litigiul principal.
- 37 În schimb, Comisia arată că cererea de revizuire a unei hotărâri judecătorești definitive care încalcă dreptul Uniunii prevăzută la articolul 21 alineatul (2) din Legea nr. 554/2004 este similară celei prevăzute la articolul 509 alineatul (1) punctul 11 din Codul de procedură civilă, care prevede posibilitatea de a introduce o cerere de revizuire a unei hotărâri judecătorești atunci când, după ce hotărârea a devenit definitivă, Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra excepției invocate în acea cauză, declarând neconstituțională prevederea care a făcut obiectul acelei excepții.
- 38 Or, Comisia consideră că principiul echivalenței este încălcat în speță, întrucât modalitățile procedurale aplicabile cererilor formulate în temeiul articolului 509 alineatul (1) punctul 11 din Codul de procedură civilă sunt mai favorabile decât cele aplicabile cererilor de revizuire formulate în temeiul articolului 21 alineatul (2) din Legea nr. 554/2004. Astfel, potrivit Comisiei, în timp ce prima cerere poate fi

formulată în termen de trei luni de la data publicării deciziei Curții Constituționale prin care se declară neconstituționalitatea unei prevederi naționale, a doua cerere trebuie să fie formulată în termen de o lună de la data comunicării hotărârii supuse revizuirii.

- 39 Totuși, astfel cum a arătat domnul avocat general la punctele 71 și 77 din concluziile sale, în cadrul articolului 509 alineatul (1) punctul 11 din Codul de procedură civilă, decizia pronunțată de Curtea Constituțională prin care se declară neconstituționalitatea unei prevederi naționale permite revenirea doar asupra hotărârii judecătorești definitive adoptate în cadrul procedurii în cursul căreia părțile au invocat neconstituționalitatea unei prevederi naționale, în timp ce articolul 21 alineatul (2) din Legea nr. 554/2004 ar permite revenirea asupra oricărei hotărâri judecătorești definitive pronunțate cu încălcarea dreptului Uniunii.
- 40 Cu toate acestea, în lipsa unei precizări referitoare la acest din urmă aspect, Curtea nu este în măsură să se pronunțe cu privire la existența sau la lipsa similitudinii dintre cererea de revizuire instituită la articolul 21 alineatul (2) din Legea nr. 554/2004 și cea prevăzută la articolul 509 alineatul (1) punctul 11 din Codul de procedură civilă și nici, prin urmare, cu privire la aspectul dacă cerințele care decurg din principiul echivalenței sunt respectate în speță.
- 41 În aceste condiții, revine instanței de trimitere sarcina de a verifica respectarea principiului echivalenței în cauza principală, în lumina jurisprudenței citate la punctul 30 din prezenta hotărâre, amintindu-se că instanța menționată păstrează posibilitatea de a prezenta o nouă cerere de decizie preliminară atunci când va fi în măsură să furnizeze Curții toate elementele care să îi permită acesteia să se pronunțe cu privire la aspectul respectării principiului echivalenței (a se vedea în acest sens Ordonanța din 12 mai 2016, *Security Service și alții*, C-692/15-C-694/15, EU:C:2016:344, punctul 30, precum și jurisprudența citată).

Cu privire la principiul efectivității

- 42 În ceea ce privește principiul efectivității, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, fiecare caz în care se ridică problema dacă o dispoziție procedurală națională face imposibilă sau excesiv de dificilă aplicarea dreptului Uniunii trebuie analizat ținând cont de locul pe care respectiva dispoziție îl ocupă în cadrul procedurii în ansamblul său, de modul în care se derulează și de particularitățile acesteia în fața diferitor instanțe naționale. Din această perspectivă, trebuie luate în considerare, dacă este cazul, protecția dreptului la apărare, principiul securității juridice și buna desfășurare a procedurii (Hotărârea din 14 iunie 2012, *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, punctul 49, Hotărârea din 22 februarie 2018, *INEOS Köln*, C-572/16, EU:C:2018:100, punctul 44, precum și Hotărârea din 24 octombrie 2018, *XC și alții*, C-234/17, EU:C:2018:853, punctul 49).
- 43 În ceea ce privește, mai precis, termenele de decădere, Curtea a statuat că, în interesul securității juridice, stabilirea unor termene rezonabile, sub sancțiunea decăderii, este compatibilă cu principiul efectivității (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 decembrie 1976, *Rewe-Zentralfinanz* și *Rewe-Zentral*, 33/76, EU:C:1976:188, punctul 5, Hotărârea din 10 iulie 1997, *Palmisani*, C-261/95, EU:C:1997:351, punctul 28, Hotărârea din 29 octombrie 2015, *BBVA*, C-8/14, EU:C:2015:731, punctul 28, precum și Hotărârea din 22 februarie 2018, *INEOS Köln*, C-572/16, EU:C:2018:100, punctul 47).
- 44 În speță, astfel cum reiese din elementele dosarului aflat la dispoziția Curții, Curtea de Apel Ploiești a considerat, în conformitate cu Decizia nr. 45/2016, că a doua cerere de revizuire formulată de doamna Călin este tardivă. Potrivit acestei decizii, termenul pentru introducerea unei cereri de revizuire este de o lună de la data la care doamnei Călin i-a fost comunicată sentința din 15 mai 2014 supusă revizuirii.

- 45 Prin urmare, trebuie să se verifice caracterul rezonabil al unui astfel de termen, la expirarea căruia un justițiabil nu mai poate formula o cerere de revizuire a unei hotărâri judecătorești definitive pronunțate cu încălcarea dreptului Uniunii.
- 46 În această privință, trebuie să se constate că un termen de o lună pentru formularea unei astfel de cereri de revizuire a unei hotărâri judecătorești definitive, care este, potrivit titlului articolului 21 din Legea nr. 554/2004, o cale „extraordinară” de atac, nu este criticabil în sine.
- 47 Astfel, un termen de decădere pentru formularea unei cereri de revizuire are un caracter rezonabil în sensul că permite justițiabilului să evalueze dacă există motive pentru a solicita revizuirea unei hotărâri judecătorești definitive și, dacă este cazul, să pregătească cererea de revizuire a acesteia din urmă. În această privință, trebuie arătat că în prezenta cauză nu s-a susținut deloc că termenul de o lună acordat în acest scop era nerezonabil (a se vedea prin analogie Hotărârea din 6 octombrie 2009, *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, punctul 44).
- 48 Pe de altă parte, trebuie precizat că termenul pentru formularea unei cereri de revizuire, în discuție în litigiul principal, începe să curgă de la data la care părților le este comunicată respectiva hotărâre judecătorească definitivă. Astfel, părțile nu se pot găsi într-o situație în care acest termen să se fi scurs fără ca ele să fi luat cunoștință de hotărârea definitivă (a se vedea prin analogie Hotărârea din 6 octombrie 2009, *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, punctul 45).
- 49 În aceste condiții, durata termenului de formulare a cererii de revizuire, în discuție în litigiul principal, nu pare a fi, ca atare, de natură să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă formularea unei cereri de revizuire a unei hotărâri judecătorești definitive.
- 50 În ceea ce privește modalitățile de aplicare a acestui termen, trebuie amintit că principiul securității juridice are drept corolar principiul protecției încrederii legitime și impune, pe de o parte, ca normele de drept să fie clare și precise și, pe de altă parte, ca aplicarea lor să fie previzibilă pentru justițiabili (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 februarie 1996, *Duff și alții*, C-63/93, EU:C:1996:51, punctul 20, Hotărârea din 10 septembrie 2009, *Plantanol*, C-201/08, EU:C:2009:539, punctul 46, precum și Hotărârea din 11 iunie 2015, *Berlington Hungary și alții*, C-98/14, EU:C:2015:386, punctul 77).
- 51 Or, din decizia de trimitere reiese că termenul de o lună pentru formularea unei cereri de revizuire a fost stabilit prin Decizia nr. 45/2016, care este obligatorie pentru instanțele române de la data publicării sale în *Monitorul Oficial al României*. Astfel cum reiese din răspunsurile scrise ale părților la o întrebare a Curții, deși această decizie a fost pronunțată la 12 decembrie 2016, ea nu a fost publicată în *Monitorul Oficial al României* decât la 23 mai 2017.
- 52 Astfel, Decizia nr. 45/2016 nu fusese încă publicată în *Monitorul Oficial al României* atunci când doamna Călin a formulat, la 17 august 2016, a doua sa cerere de revizuire.
- 53 Având în vedere aceste elemente, rezultă, sub rezerva verificărilor pe care trebuie să le efectueze instanța de trimitere, că Curtea de Apel Ploiești a aplicat termenul prevăzut de Decizia nr. 45/2016 pentru a declara tardivitatea celei de a doua cereri de revizuire formulate de doamna Călin deși această decizie nu fusese încă publicată. Pe de altă parte, nu reiese din informațiile aflate la dispoziția Curții că exista în dreptul român, la data la care doamna Călin a formulat cererea de revizuire, un alt termen pentru formularea unei astfel de cereri de revizuire, care ar fi putut fi considerat clar, precis și previzibil, în sensul jurisprudenței citate la punctul 50 din prezenta hotărâre.
- 54 În ședință, guvernul român a indicat totuși că, înainte de publicarea Deciziei nr. 45/2016 în *Monitorul Oficial al României*, instanțele române aplicau termene divergente pentru formularea cererilor de revizuire întemeiate pe articolul 21 alineatul (2) din Legea nr. 554/2004, întrucât nu aveau obligația să aplice un termen specific.

- 55 Deși prin această afirmație guvernul român încearcă să justifice aplicarea soluției rezultate din Decizia nr. 45/2016 înainte chiar de publicarea acesteia, trebuie să se constate că o astfel de practică nu era de natură să facă clară, precisă și previzibilă regula termenului de formulare a cererii de revizuire și, prin aceasta, să contribuie la obiectivul securității juridice.
- 56 Pe de altă parte, întrucât instanța de trimitere a arătat că aplicarea respectivului termen de către Curtea de Apel Ploiești avusese drept consecință imposibilitatea recuperării de către doamna Călin a taxei percepute cu încălcarea dreptului Uniunii, dat fiind că doamna Călin nu mai dispunea de un alt mijloc procesual intern pentru a obține restituirea acestei taxe, trebuie amintit, astfel cum a arătat domnul avocat general la punctul 103 din concluziile sale, că principiul autorității de lucru judecat nu se opune recunoașterii principiului răspunderii statului pentru hotărârea unei instanțe de ultim grad de jurisdicție (Hotărârea din 30 septembrie 2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, punctul 40), cum este instanța de trimitere. Astfel, ca urmare, printre altele, a împrejurării că o încălcare printr-o astfel de decizie a drepturilor conferite de dreptul Uniunii nu mai poate, în mod normal, să facă obiectul unei remedieri, particularii nu pot fi privați de posibilitatea de a angaja răspunderea statului pentru a obține, pe această cale, o protecție juridică a drepturilor lor (Hotărârea din 30 septembrie 2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, punctul 34, Hotărârea din 6 octombrie 2015, Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, punctul 40, precum și Hotărârea din 24 octombrie 2018, XC și alții, C-234/17, EU:C:2018:853, punctul 58).
- 57 Având în vedere ceea ce precedă, este necesar să se răspundă la întrebarea adresată după cum urmează:
- dreptul Uniunii, în special principiile echivalenței și efectivității, trebuie interpretat în sensul că nu se opune, în principiu, unei prevederi naționale, astfel cum este interpretată printr-o decizie a unei instanțe naționale, care prevede un termen de decădere de o lună pentru formularea unei cereri de revizuire a unei hotărâri judecătorești definitive pronunțate cu încălcarea dreptului Uniunii, care curge de la data comunicării deciziei supuse revizuirii;
 - cu toate acestea, principiul efectivității coroborat cu principiul securității juridice trebuie interpretat în sensul că se opune, în împrejurări precum cele în discuție în litigiul principal, aplicării de către o instanță națională a unui termen de decădere de o lună pentru formularea unei cereri de revizuire a unei hotărâri judecătorești definitive atunci când, la data formulării acestei cereri de revizuire, decizia care instituie termenul menționat nu a fost încă publicată în *Monitorul Oficial al României*.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 58 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

- 1) **Dreptul Uniunii, în special principiile echivalenței și efectivității, trebuie interpretat în sensul că nu se opune, în principiu, unei prevederi naționale, astfel cum este interpretată printr-o decizie a unei instanțe naționale, care prevede un termen de decădere de o lună pentru formularea unei cereri de revizuire a unei hotărâri judecătorești definitive pronunțate cu încălcarea dreptului Uniunii, care curge de la data comunicării deciziei supuse revizuirii.**
- 2) **Cu toate acestea, principiul efectivității coroborat cu principiul securității juridice trebuie interpretat în sensul că se opune, în împrejurări precum cele în discuție în litigiul principal, aplicării de către o instanță națională a unui termen de decădere de o lună pentru**

formularea unei cereri de revizuire a unei hotărâri judecătorești definitive atunci când, la data formulării acestei cereri de revizuire, decizia care instituie termenul menționat nu a fost încă publicată în *Monitorul Oficial al României*.

Vilaras

Jürimäe

Šváby

Rodin

Piçarra

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 11 septembrie 2019.

Grefierul
A. Calot Escobar

Președintele Camerei a patra
M. Vilaras